THE SWEDISH WAY. CÂTEVA IDEI CARE NI S-AR POTRIVI

Lect. dr. arh. Andrei Mitrea

andrei.mitrea@uauim.ro

BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA-BTH

KARLSKRONA, SUECIA

01/11/2019 - 22/11/2019

#MOBILARE PEDAGOGICĂ #LUCRAT, GĂTIT ȘI MÂNCAT LA ȘCOALĂ #PRELEGERI INVITATE
#ATELIERE MODULARE #SEMINARE DE LECTURĂ

1. INTRODUCERE

Textul care urmează descrie sintetic schimbul de experiență la care am participat în perioada 01.11.2019-22.11.2019, la Departamentul de Planificare Teritorială¹ al Facultății de Inginerie, din cadrul Institutului Tehnologic din Blekinge (BTH)²Suedia.

Vizita a fost pregătită de anul trecut, în urma invitației primite din partea Domnului Profesor Abdellah Abarkan, Directorul Departamentului de Planificare Teritorială. Costurile deplasării și ale șederii în Karlskrona au fost suportate printr-o sponsorizare oferită de Compania Globalworth.³

Așadar, compoziția articolului este următoarea:

1. Secțiunea următoare descrie sintetic activitățile la care am participat pe parcursul șederii mele în Karlskrona;
2. A treia secțiune descrie în detaliu formatul și gândirea din spatele disciplinelor de proiectare urbană de la BTH;
3. A patra secțiune cuprinde o discuție scurtă pe tema prelegerilor invitate și a schimburilor de cunoștințe susținute sistematic la BTH;
4. Ea este urmată de o secțiune de concluzii, pe baza căreia am făcut o suită de recomandări pentru creșterea nivelului de competitivitate a Facultății de Urbanism și, implicit, a Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” (UAUIM).

Textul se încheie cu rezultatele anticipate ale vizitei de studiu.

2. ACTIVITĂȚILE DESFĂȘURATE

În invitația primită de la Domnul Abarkan, activitățile la care urma să iau parte pe parcursul șederii mele la BTH erau următoarele:

- FM 2.603: Challenges in Spatial Planning;
- FM 2.606: Future Studies;
- FM 2.611: Studio 1 — Urban Structures.

¹ Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://bit.ly/38zD7Mt> [13.09.2020].

² *Blekinge Tekniska Högskola/BTH/Blekinge Institute of Technology*. Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://bit.ly/35rTzfG> [13.09.2020].

³ Contract 277/2018.

Din cauza modificărilor ulterioare în programa aferentă anului universitar 2019-2020, vizita mea s-a suprapus peste Atelierul 1 (FM 2.611), de la primul an de master, unde am lucrat pe întreg parcursul celor trei săptămâni. Suplimentar, am mai participat la o suită de prelegeri invitate, organizate de Prof. Per Haupt, în cadrul programului de licență, pentru a-mi putea face o idee despre formatul prelegerilor și despre temele cărora le sunt dedicate. Înainte însă de a le discuta mai în detaliu, paragrafele care urmează cuprind câteva informații generale, care țin de structura programelor de învățământ și de condițiile de studiu din cadrul BTH.

3. PROGRAMELE DE STUDIU

Pe parcursul celor trei săptămâni, activitatea principală la care am participat a fost proiectul de structuri urbane,⁴ care face parte din Masterul de Proiectare Urbană. Programul durează doi ani și este dedicat în mod explicit dezvoltării urbane durabile.⁵ Formarea studenților este construită pe studii de caz, menite să îi oblige să înțeleagă și să se gândească la posibilități de intervenție în medii urbane diferite. Scările intervențiilor cresc treptat, pornind de la nivelul cartierului și ajungând până la nivelul întregului oraș, în funcție de relațiile relevante între părțile implicate în dezvoltarea urbană.

Dintr-o perspectivă pedagogică, întregul program este construit pe ipoteza următoare: studenții trebuie să își formuleze propriile întrebări de cercetare și, eventual, temele de proiectare, pornind de la temele de studiu și de la scenariile oferite de echipele de îndrumare. Ulterior, ei le rezolvă în echipe, încercând să folosească abordări metodologice și teoretice cât mai diverse. Din câte văd, metoda este viabilă și dă rezultate.

Suplimentar, am mai participat și la o suită de prelegeri invitate, din cadrul programului de licență în planificare,⁶ neavând însă ocazia să audiez prelegerile din programa de bază. Totuși, prelegerile invitate par să fie o metodă destul de des folosită, atât pentru a reduce din rutina prelegerilor de bază, cât și pentru a menține relațiile Facultății de Inginerie cu mediul profesional. Abordarea mi se pare atât eficientă, cât și strategică, în special în situația în care cel mai important angajator al absolvenților de la BTH este format din municipalitățile suedeze.

4 Studio 1 — Strukturer. Cf. secțiunea intitulată Atelierele, pentru descrierea detaliată a proiectului.

5 Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://bit.ly/2EPbxwM> [13.09.2020].

6 Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://bit.ly/2Sj3JeQ> [13.09.2020].

4. CONDIȚIILE DE STUDIU

Cu toate că școala de urbanism își desfășoară activitatea într-un corp vechi de clădire, care avea pe vremuri o funcțiune militară, spațiile de lucru și cele conexe sunt mobilate într-o manieră care să încurajeze interacțiunile între studenți.

Mai exact, atelierelor sunt mobilate special pentru a încuraja lucrul în echipă, la mesele de lucru și la planșete putându-se lucra din orice direcție. De asemenea, pereții sunt acoperiți cu panouri din pâslă pe care se pot prinde planșele sau schițele, îmbunătățind astfel și acustica sălii (Fig. 1). Mai mult, fiecare atelier are două camere de discuții, separate de spațiul comun de lucru (Fig. 2). Fiecare cameră poate fi rezervată de una din echipele de studenți, în cazul în care simt nevoia unor dezbateri (Fig. 3).

Fig. 1. Mobilarea spațiului comun de lucru din atelier. Sursa: Autorul.

Fig. 2. Cele două camere pentru discuții. Sursa: Autorul.

Holurile de nivel sunt mobilate tot într-o manieră similară, evitând astfel supraîncărcarea atelierelor în orele de lucru (Fig. 4). Ele sunt folosite, de asemenea, pentru masa de prânz, atunci când studenții își aduc mâncarea de acasă, sau în pauzele dintre cursuri.

Ideea care mi s-a părut într-adevăr bună este organizarea unei chichinete pentru fiecare nivel (Fig. 5). Deși sunt echipate pentru o preparare rapidă a mesei, studenții pot să și gătească aici dacă au nevoie (Fig. 6). Mai mult, ele au și o zonă suficient de mare care le permite să ia masa împreună, în cazul în care nu doresc să stea pe hol (Fig. 7).

Strategia mobilărilor și a amenajărilor ilustrate mai sus este simplă: cu cât studenții își petrec mai mult timp cu plăcere la școală, cu atât interacțiunile dintre ei sunt mai

Fig. 3. Mobilarea camerei pentru discuții

Sursa: Autorul.

Fig. 4. Mobilarea holului de nivel

Sursa: Autorul.

Fig. 5. Locurile de luat masa

Sursa: Autorul.

Fig. 6. Mobilarea chichinetei

Sursa: Autorul.

valoroase, în special dintr-o perspectivă pedagogică. Mai mult, ținând cont de faptul că majoritatea disciplinelor de proiectare au două componente,⁷ una dedicată atelierelor de lucru și alta dedicată proiectului propriu-zis, ambele cerându-le studenților o prezență aproape zilnică la școală, o asemenea variantă de mobilare mi se pare inspirată.

⁷ Cf. secțiunea intitulată **Atelierele**.

Fig. 7 Frontul de lucru, chicineta
Sursa: Autorul.

5. ATELIERELE

După cum aminteam mai devreme, activitatea principală în care am fost implicat de-a lungul celor trei săptămâni petrecute la BTH a fost proiectul de structuri urbane (FM 2.611). El se întinde pe o durată de nouă săptămâni. Spre deosebire de atelierele de proiectare din cadrul Facultății de Urbanism, disciplinele de proiectare de la BTH, în special cele de la nivelul masteral, sunt împărțite în două, ele începând, de regulă, cu o suită de ateliere de lucru, care este urmată mai apoi de elaborarea proiectului propriu-zis (Tabel 1).

Tabelul 1. Atelierul de structuri urbane (FM 2.611)

Săptămâna	Ziua	Orarul	Activitatea	Îndrumătorii
S45/2019	L: 04.11.2019	13.00-15.00	Introducere	AA și AM
	M: 05.11.2019	liber	Lectură și deplasarea la Găvle	
	M: 06.11.2019	13.00-15.00	Găvle: Întâlniri cu Municipality	KN și JW
	J: 07.11.2019	09.00-12.00	Găvle: Muncă de teren	KN și JW
	V: 08.11.2019	liber		
S46/2019	L: 11.11.2019	13.00-16.30	Prelegere	PS și JH
	M: 12.11.2019	09.00-16.00	Atelier (A01)	AP, AB, UH și AM
	M: 13.11.2019	10.00-16.00	Atelier (A01)	AP, JH, AB și AM
	J: 14.11.2019	09.00-16.00	Atelier (A01)	AP, JH, AB și AM

	V: 15.11.2019	liber	Lectură pentru Atelierul A02	
S47/2019	L: 18.11.2019	09.00-16.00	Atelier (A02)	AA, AB și AM
	M: 19.11.2019	13.00-16.00	Atelier (A02)	AA, UH, AB și AM
	M: 20.11.2019	10.00-16.00	Atelier (A02)	AA*, UH, AB și AM
	J: 21.11.2019	09.00-16.00	Atelier (A02)	AA, AB și AM
	V: 22.11.2019	liber	Lectură pentru Atelierul A03	
S48/2019	L: 25.11.2019	09.00-16.00	Atelier (A03)	PS și JH
	M: 26.11.2019	09.00-16.00	Atelier (A03)	PS, UH și JH
	M: 27.11.2019	10.00-16.00	Atelier (A03)	PH și AA*
	J: 28.11.2019	09.00-15.30	Atelier (A03)	PH și AA*
	V: 29.11.2019	liber	Sinteza A01, A02 și A03	
S49/2019	L: 02.12.2019	09.00-12.00	Proiect: Introducere	AA
	M: 03.12.2019	09.00-15.00	Proiect: Îndrumare	UH și AA*
	M: 04.12.2019	10.00-16.00	Proiect	
	J: 05.12.2019	09.00-15.00	Proiect: Îndrumare	UH și AA*
	V: 06.12.2019	liber	Proiect	
S50/2019	L: 09.12.2019	liber	Proiect	
	M: 10.12.2019	09.00-16.00	Proiect: Îndrumare	AA și AB
	M: 11.12.2019	10.00-15.00	Proiect: Îndrumare	PH și UH
	J: 12.12.2019	09.00-15.00	Proiect: Îndrumare	UH și AA*
	V: 13.12.2019	liber	Proiect	
S51/2019	L: 16.12.2019	liber	Proiect	
	M: 17.12.2019	13.00-15.00	Proiect: Îndrumare	AA și UH
	M: 18.12.2019	10.00-15.00	Proiect: Îndrumare	AA și UH
	J: 19.12.2019	09.00-12.00	Proiect: Îndrumare	AA și UH
	V: 20.12.2019	liber	Proiect	
S02/2020	L: 06.01.2020	liber	Proiect	
	M: 07.01.2020	09.00-15.00	Proiect	
	M: 08.01.2020	10.00-15.00	Proiect: Îndrumare	PH
	J: 09.01.2020	[10.00-15.00]	Proiect: Îndrumare	AA
	V: 10.01.2020	liber	Proiect	

S03/2020	L: 13.01.2020	liber	Proiect	
	M: 14.01.2020	liber	Proiect	
	M: 15.01.2020	10.00-17.00	Evaluarea proiectului	AA, KN, JW, PH și UH
	J: 16.01.2020	N/A	Predare	
	V: 14.01.2020	N/A	Evaluarea disciplinei	
Legendă:	AA: Abdellah ABAR-KAN; AA*: Aron ASPENSTRÖM; AB: Andreea BLAGA; AM: Andrei MITREA; AP: Alexis PONTVIK; JW: Josef WÄRDSÄTER; JH: Jumana HAMADANI; KN: Karin NILSSON; PH: Per HAUPT; PS: Peter SCHLYTER; UH: Ulla HAGLUND.			

Cele trei ateliere de lucru (A01, A02 și A3) sunt menite să le ofere studenților un instrumentar preliminar pentru munca propriu-zisă la proiect. În principiu, ele au o structură similară: fiecare zi începe cu o prelegere de atelier,⁸ construită pentru a stimula curiozitatea studenților pentru exercițiul din ziua respectivă. După o scurtă pauză, ea este urmată de câteva ore de lucru în echipă, care se întind, de regulă, până în jurul orei 15.00 sau 15.30. Ziua se termină cu prezentarea fiecărei echipe, urmată de discuții. Lecturile suplimentare sunt programate pentru zilele de vineri și pentru sfârșiturile de săptămână. Totuși, în situația în care una din zilele dedicate atelierului are nevoie de o fundamentare specială, atunci o parte din textul alocat trebuie parcurs până în ziua următoare.

Primul atelier la care am participat a fost condus de Prof. Em. Alexis Pontvik, de la Institutul Regal pentru Tehnologie din Stockholm (KTH)⁹, echipa de îndrumare fiind formată din Ulla Haglund, Jumana Hamadani, Andreea Blaga și cu mine. Fiecare zi de atelier a corespuns lucrului la o anumită scară urbană, pornind de la contextul urban general și ajungând la probleme de detaliu.

Astfel, în prima zi, studenții au trebuit să analizeze centrul orașului Gävle în contextul lui urban, pornind de la principiile folosite de Camillo Sitte în *Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen* (cf. Sitte 1889/1900). Concomitent, prima prelegere de atelier,

⁸ *Inspirational Lecture.*

⁹ *Kungliga Tekniska Högskolan/KTH.*

intitulată *Reading City Maps*, a făcut o analiză comparată a unor planuri de orașe din anii '1830 și '1840.¹⁰ Practic, ea a fost o demonstrație aplicată a variantelor de citire a unui plan istoric de oraș:

- Ca imagine;
- Ca structură;
- Ca topografie;
- Ca straturi istorice;
- Ca stadii în dezvoltarea orașului.

Mai mult, fiecare variantă din cele enumerate mai sus are o predispoziție diferită pentru a fi studiată prin schițe. Astfel, pentru a compensa cât mai mult din dificultățile desenului propriu-zis, gândit în principiu ca un instrument de studiu și nu ca un mod de exprimare artistică, varianta cea mai la îndemână pentru analiza comparată a orașelor rămâne schița de mână peste *Google Maps* sau peste *Bing Maps*, respectiv peste *Google Street View*, studenții fiind încurajați să folosească sistematic această soluție pe tot parcursul zilei. Prima zi de atelier s-a terminat cu câte o prezentare a fiecărei echipe.

În cea de a doua zi, tema contextului urban general a fost înlocuită cu tema spațiului public. Intitulată *Life in the Public Space*, prelegerea a fost, în esență, tot o analiză comparată, dedicată, de această dată, calității și a funcțiunii diferitelor spații publice. După prelegere, echipele de studenți au trebuit să analizeze o suită dată de spații publice din Găvle, folosind doar diagrame și secțiuni, pentru a clarifica formele, sensurile, potențialul și impactul lor asupra calității vieții locuitorilor. *The Concise Townscape*, scrisă de Gordon Cullen în 1961 (cf. Cullen 1961/2006), a servit ca model de lucru, în special pentru analizele secvențiale ale spațiilor urbane. Din nou, ziua de lucru s-a terminat cu câte o prezentare a fiecărei echipe.

În cea de-a treia zi, tema spațiului public a fost înlocuită cu cea a calității arhitecturii. Prelegerea de atelier, intitulată *Architectural Qualities*, a fost construită aproape în totalitate pe exemple critice, menite să construiască următoarea tipologie a calităților arhitecturale:

- Calitatea spațiului;
- Proportia și structura;
- Tectonica și construcția;
- Durabilitatea (trăinicia);

10 Amsterdam, Berlin, Calcutta, Copenhaga, Florența, Lisabona, Londra, Moscova, New York, Sankt Petersburg și Stockholm.

- Complexitatea și funcțiunea;
- Caracterul practic al construcției;
- Materialele;
- Detaliile.
- Lumina;
- Arhitectura ca temă.

Folosind tipologia de mai sus, echipele au trebuit să analizeze o suită de optsprezece clădiri publice din Gävle, rezultatele fiind prezentate la sfârșitul zilei.

Deși mai puțin detaliat decât primul, cel de al doilea atelier, condus de Prof. Abdellah Abarkan, a trecut la un nivel superior de abstractizare. Pornind de la Kevin Lynch, cu **Good City Form** (cf. Lynch 1981/2001), de la Spiro Kostof, cu **The City Shaped** (cf. Kostof 1991/2001), și de la Françoise Choay, cu **L'Urbanisme, utopies et réalités** (cf. Choay 1965), echipele de studenți au trebuit să studieze câte o parte distinctă din orașul Gävle, folosind următoarele patru perspective:

- Istorică;
- Structurală;
- Morfologică;
- Funcțională.

Pentru fiecare perspectivă, studenții au trebuit să identifice componentele ei principale, precum și modul lor de funcționare. Cu alte cuvinte, trebuiau găsite elementele constitutive ale orașului. Odată identificate, ele au trebuit reprezentate folosind decupaje din țesutul orașului. A rezultat astfel o hartă tipologică a orașului Gävle, focalizată în mod explicit pe elementele lui constitutive.

Cu toate că în perioada celui de-al treilea atelier de lucru, condus de Prof. Per Haupt, eram deja plecat, am avut împreună o suită de discuții despre scopul și despre formatul lui. El a fost gândit ca o continuare firească a celui de al doilea atelier. Astfel, pornind de la decupajele de țesut extrase în săptămâna anterioară, echipele de studenți vor trebui să le caracterizeze, folosind conceptul de densitate și indicatorii lui asociați.¹¹ Spre deosebire de atelierelor precedente, cel de-al treilea atelier presupune lucrul cu machete de studiu. Mai exact, pornind de la câteva praguri prestabilite pentru o parte din

¹¹ *Floor Space Index/FSI; Ground Space Index/GSI; Open Space Ratio/OSR și Layers/L.*

indicatorii densității, echipele de studenți trebuie să determine valorile relative pentru restul indicatorilor, pentru a produce calități diferite ale spațiului urban, approximate, în mod simplificat, prin dimensiunile prospectelor stradale.

Luate împreună, cele trei ateliere alcătuiesc așadar un instrumentar eficace, atât pentru analiza urbanistică, cât și pentru proiectarea de urbanism. Mai mult, ele deschid posibilități interesante de studiu individual pentru fundamentarea proiectelor viitoare și pentru elaborarea disertației.

6. PRELEGERILE ȘI CONFERINȚELE

Pe lângă prelegerile de atelier invitate, mai există și suite separate de prelegeri invitate în cadrul cursurilor propriu-zise. La invitația Prof. Per Haupt, am luat parte la prelegerile intitulate *City Life and the Street Level*,¹² ținută de Erik Linn, *Movement in the City*,¹³ susținută de Bertil Malmström, și *Neighbourhoods*,¹⁴ susținută de Eva Minoura. În afara prelegerii susținute de Bertil Malmström, restul prelegerilor au fost ținute oferite de profesioniști care lucrează fie în cadrul municipalităților, fie în cadrul birourilor de proiectare. Din acest motiv, prelegerile sunt foarte aplicate, oferindu-le studenților atât informații verificate în practică, cât și o posibilă orientare în carieră. În același timp, ele sunt gândite ca un pachet integrat de informații despre morfologia orașelor, grefat pe disciplina de morfologie urbană.

Pe lângă prelegerile invitate din cadrul BTH, în perioada 14.11-15.11.2019 am participat la simpozionul intitulat *Digital Urbanism*, care s-a desfășurat în campusul BTH din Karlshamn. Spre deosebire de alte simpozioane de acest tip la care am participat în România, cel de la Karlshamn a fost dedicat aproape exclusiv aplicării instrumentelor digitale în urbanism. Poate cel mai elocvent exemplu în acest sens a fost prezentarea făcută de Rodrigo Delso Gutiérrez și de Javier Argota Sánchez-Vaquerizo, de la JARD, despre *Urban Data Eye/UDE*.¹⁵ Serviciile oferite de compania UDE sunt, în esență, servicii de consultanță pentru creșterea gradului de atractivitate a spațiilor publice. Soluția informatică este, în schimb, una ingenioasă. Astfel, în cazul în care ele nu există deja, se instalează camere de luat vederi în spațiile publice, care înregistrează participanții la trafic la o rezoluție redusă, fără a permite însă identificarea lor. Odată înregistrați, utilizatorii

¹² *Stadsliv och bottenvåningar*.

¹³ *Rörelse i staden*.

¹⁴ *Kvartersmark*.

¹⁵ Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://bit.ly/35S64Bg> [13.09.2020].

spațiului public sunt clasificați, pentru ca ulterior, traiectoriile lor de deplasare să fie cartate. După construcția acestui set de date, se pot face simulări cu diferite variante de mobilitate urbană, pentru a ajunge la varianta optimă de mobilitate din perspectiva clientului. La finalizarea proiectului, variantele de mobilitate și rezultatele obținute sunt predate beneficiarului, însă seturile de date brute rămân în cadrul UDE.

Comparativ cu situația de la UAUIM, contactele academice și profesionale ale BTH mi se par mult mai dezvoltate, schimbul de informații operative putându-se face mult mai ușor. De asemenea, finanțarea pentru participările la conferințe, la simpozioane sau la schimburi de experiență este mult mai ușor de obținut. În principiu, aceste condiții ar trebui să asigure o absorbție mult mai crescută de cunoștințe relevante, atât în rândul studenților, cât și în rândul cadrelor didactice. Privite dintr-o perspectivă comparată, Facultatea de Urbanism și, implicit UAUIM, nu sunt suficient de competitive în acest domeniu, cel puțin în momentul de față.

7. CONCLUZII

Pentru moment, concluziile cele mai importante sunt următoarele:

- Dintr-o perspectivă materială, condițiile de studiu de la BTH sunt sensibil mai bune decât cele de la UAUIM. Totuși, există câteva intervenții minore și relativ ieftine, care ar putea îmbunătăți semnificativ atmosfera de lucru și de studiu în cadrul UAUIM. Prima este mobilitatea atelierelor într-o variantă care să încurajeze atât munca în echipe, cât și discuțiile în cadrul aceleiași echipe (Fig. 1). Mai mult, o asemenea variantă de mobilitate nu ar trebui să se rezume, după părerea mea, doar la atelierelor propriu-zise, ci ar trebui testată și pe holurile universității (Fig. 4). Cea de a doua ar fi organizarea unor chichete pe fiecare nivel, în care studenții să își poată face ceai sau cafea sau să își prepare și să mănânce masa de prânz în zilele în care trebuie să stea mai mult la școală (Fig. 6). Evident, amenajarea chichetelor depinde de cantitatea și de distribuția spațiilor disponibile care pot fi echipate, dar amenajarea lor mi se pare o idee care ar crește mult atractivitatea orelor petrecute în școală;
- Dintr-o perspectivă pedagogică, împărțirea disciplinei de proiectare în două secțiuni, una dedicată atelierelor de lucru și cealaltă proiectului propriu-zis, rezolvă în mare măsură problema startului mai greu, caracteristic fiecărui început de semestru. Mai mult, varianta coordonatorilor invitați mi se pare deosebit de bună, din două motive: pe de o parte, ea valorifică experiențe foarte diferite, iar pe de alta, ea obligă studenții să interacționeze cu diferite moduri de predare sau de concepție a urbanismului, eliminând astfel rutina. Înșiruirea atelierelor după modelul descris puțin mai devreme mi se pare

iarăși inspirată, deoarece ea dezvoltă seturi diferite de aptitudini, începând de la analiza comparată, trecând prin exerciții succesive de abstractizare și ajungând, într-un final, la exerciții de măsurare și de lucru cu indicatori;¹⁶

- Formatul atelierelor de lucru, compus în fiecare zi dintr-o prelegere de atelier, dintr-o sesiune susținută de lucru în echipă, urmată, la rândul ei, de sinteza rezultatelor obținute, pare să funcționeze destul de bine. Făcând abstracție de rezultatele obținute, care depind în foarte mare măsură de aptitudinile studenților și de fondul lor apercceptiv, singura componentă care mi s-a părut că nu funcționează îndeajuns de bine este partea dedicată lecturilor personale. Totuși, din câte am înțeles, cel puțin la programul de licență, există seminare dedicate de lectură;

- Concluziile de mai sus trebuie clarificate totuși de următoarea observație: Gradul de absorbție a absolvenților pe piața muncii, odată cu finalizarea studiilor, este aproape complet. Aici situația este sensibil diferită de cea din România, deoarece aproape toți absolvenții programelor masterale de planificare teritorială și de proiectare urbană se angajează la departamentele de urbanism ale municipalităților din Suedia. Din acest motiv, există doar o presiune relativ scăzută pentru reforme curriculare, în special la programele predate în limba suedeză. Totuși, mi se pare deja evident un efort de internaționalizare a programei de la BTH, după modelul folosit la KTH, în Stockholm. Rămâne însă de văzut, în ce măsură un asemenea efort se va transforma într-un pachet educațional coerent și în restul școlii;

- Singurul avantaj nevalorificat pe care l-am resimțit, în mod destul de surprinzător, pe parcursul șederii mele la Karlskrona a fost lipsa de integrare cu cele trei departamente ale Facultății de Calculatoare: Departamentul de Informatică,¹⁷ Departamentul de Inginerie Software¹⁸ și Departamentul de Tehnologie și de Estetică.¹⁹ Programul Departamentului nu este influențat în niciun fel de existența celor trei departamente, neexistând, cel puțin deocamdată, vreo disciplină de urbanism care să valorifice performanțele lor recunoscute internațional. Lipsesc, prin urmare, ateliere de realitate virtuală și augmentată sau cele de studiu morfologic automatizat, cu toate că simbioza mi se pare simplă.

¹⁶ Cf. secțiunea intitulată **Atelierele**.

¹⁷ *Department of Computer Science/DIDA*. Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://bit.ly/2MIAWm1> [13.09.2020].

¹⁸ *Department of Software Engineering/SERL*. Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://bit.ly/2Zpv6Wl> [13.09.2020].

¹⁹ *Department of Technology and Aesthetics/DITE*. Mai multe informații sunt disponibile la adresa: <http://bit.ly/2Q8JvSw> [13.09.2020]. Spre deosebire de celelalte două departamente, cel de tehnologie și de estetică se află în campusul din Karlshamn, la aproximativ 50 kilometri de Karlskrona.

Acesta este unul din domeniile în care UAUIM are șansa de a-și construi un avantaj competitiv, fie intern, fie în colaborare cu alte universități.

REFERINȚE

Bergahuser Pont, M. și Haupt, P. (2010). *Spacematrix. Space Density and Urban Form*. Rotterdam: Nai Uitgevers. Ediția revizuită ar trebui să apară în luna noiembrie a anului 2020.

Choay, F. (1965), *L'urbanisme, utopies et réalités. Une anthologie*. Paris: Éditions du Seuil.

Cullen, G. (1961/2006). *The Concise Townscape*. Oxford (OX): Architectural Press.

Kostof, S. (1991/2001). *The City Shaped. Urban Patterns and Meanings Through History*. London: Thames & Hudson.

Lynch, K. (1981/2001). *Good City Form*. Cambridge (MA): The MIT Press.

Sitte, C. (1889/1900). *Der Städte-Bau nach seinen künstlerischen Grundsätzen. Ein Beitrag zur Lösung moderner Fragen der Architektur und monumentalen Plastik unter besonderer Beziehung auf Wien*. Wien: Verlag von Carl Graeser & Co.